

АВЕРИХІНА

Тетяна Володимирівна
t.v.averihina@mzeid.in

УДК 338.487

МОНІТОРИНГ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ЯК
ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ЕКОНОМІКИ

ВЛАЄВА

Аліна Юріївна
alina.vlaieva@mzeid.inMONITORING OF THE TOURISM
INDUSTRY AS A MEANS OF IMPROVING
THE EFFICIENCY OF STATE ECONOMY
REGULATIONк.е.н., доцент кафедри,
Одеський національний
політехнічний університетDOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(2\).1](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(2).1)студентка, Одеський
національний політехнічний
університет

AVERIKHINA Tetiana Volodymyrivna – PhD in Economics, Associate Professor of department, Odesa National Polytechnic University

VLAIEVA Alina Yuriivna – student, Odesa National Polytechnic University

У статті досліджено сутність та значення моніторингу як засіб підвищення ефективності державного регулювання економіки, визначено функції, задачі та принципи моніторингу на державному рівні. Обґрунтовано актуальність та важливість проведення моніторингу туристичної галузі задля отримання інформації про репутацію туристичних територій України як підґрунтя для виявлення стратегічних напрямків її розвитку. У статті окреслено проблеми організації системи моніторингу ринку туристичних послуг та представлено можливі шляхи їх вирішення.

* * *

В статье исследована сущность и значение мониторинга как средство повышения эффективности государственного регулирования экономики, определены функции, задачи и принципы мониторинга на государственном уровне. Обоснована актуальность и важность проведения мониторинга туристической отрасли для получения информации о репутации туристических территорий Украины как основа для выявления стратегических направлений ее развития. В статье обозначены проблемы организации системы мониторинга рынка туристических услуг представлены возможные пути их решения.

* * *

Introduction. The development of the tourism industry significantly affects the development of the country's economy as a whole. Its role is determined not only in the financial contribution, but also in stimulating other related industries that perform both ancillary and independent functions. The modern Ukrainian tourist market is undergoing many changes, so one of the current problems today is the use of effective tools for finding and systematizing the necessary information to forecast the development of the tourism industry.

The purpose of the paper is to define the concept of monitoring the tourism industry as a means of improving the efficiency of state regulation of the economy, proving the importance of monitoring research, identifying problems of monitoring and ways to solve them.

Results. The main purpose of tourism monitoring is to assess and forecast the state of tourism. Tourist services are localized and specialize in meeting the socio-economic needs of the population directly at the municipal level and are one of the main sources of funds coming to the state budget and ensure the reproduction of social infrastructure. In order to analyze trends in tourism and tourism in Ukraine, as well as assess the socio-economic effect of the implementation of measures of state support for domestic and inbound tourism, the central executive bodies of state regions of Ukraine, carrying out executive and administrative activities in tourism, the state of the tourism industry is being monitored. Given the large recreational and tourist potential in Ukraine, there is no full-fledged system of monitoring the market of tourist services by the state. This is due to the lack of an independent executive body in the field of tourism, endowed with certain powers, and a single system of statistical indicators of the market of tourist services. Modern statistics, both at the state and regional levels, do not give a complete picture of the state of tourism. Monitoring of tourist resources, objects of the tourist industry should give a clear picture of interaction of various branches of economy of the republic for the purposes of a complex estimation of directions of improvement and efficiency of functioning of the connected branches, exclusion of interbranch disproportions which negatively affect general development.

Conclusion. To increase the growth rate of the tourism industry, the formation of a positive tourist image of the region, increase its visibility requires constant monitoring of the state and development of the tourism market. Monitoring will allow tracking the trends of the tourism market in the dynamics and promptly make changes to the developed programs and plans for the development of the tourism industry, develop recommendations for their adjustment, increase the effectiveness of tourism management.

Ключові слова: туризм, туристична сфера, моніторинг, підвищення ефективності, процедура моніторингу

Ключевые слова: туризм, туристическая сфера, мониторинг, повышение эффективности, процедура мониторинга

Keywords: tourism, tourist sphere, monitoring, efficiency increase, monitoring procedure

ВСТУП

Туризм є однією з галузей економіки, що динамічно розвивається. Значний вплив на соціально-економічну сферу життя суспільства надають економічна,

соціальна, гуманітарна та виховна функції туризму. Розвиток галузі туризму суттєво впливає на розвиток економіки країни в цілому. Її роль визначається не лише у фінансовому внеску, а й у стимулюванні інших суміжних галузей, які виконують як допоміжні,

так і незалежні функції. Туризм може використовуватися в якості механізму поживлення економіки і стимулу для соціально-економічного розвитку держави. Сучасний український туристичний ринок відчуває безліч змін, тому однією з актуальних проблем сьогодні є застосування ефективних інструментів пошуку і систематизації необхідної інформації з метою прогнозування розвитку туристичної галузі. Аналіз особливостей розвитку туристичної галузі України у сучасних економічних умовах дозволить визначити стратегію дій, спрямованих на вдосконалення вітчизняного туристичного ринку.

МЕТА статті – визначення поняття моніторингу туристичної галузі як засіб підвищення ефективності державного регулювання економіки, доведення значимості проведення моніторингових досліджень, визначення проблем проведення моніторингу та шляхів їх вирішення.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові робота, матеріали спеціалізованих та профільних журналів, а також різні Інтернет-джерела. У дослідженні використовуються методи узагальнення, аналізу та системного підходу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Туризм є істотним джерелом доходів, зайнятості населення, фактором, що сприяє реалізації зовнішньої політики держави і диверсифікації економіки. Згідно з дослідженнями Світового економічного форуму, більшість високорозвинених країн нарощували обсяги доходів від індустрії туризму. Йдеться про США (1595,1 млрд. дол.), Китай (1509,4 млрд. дол.), Японію (367,7 млрд. дол.), Німеччину (344,8 млрд. дол.), Великобританію (310,9 млрд. дол.) за 2018 р.

Економіка багатьох країн істотно залежить від туризму. Так, туризм становить 15 % ВВП Мальти, 15 % ВВП Хорватії, 9,3 % ВВП Таїланду і навіть 8,2 % ВВП Ісландії.

Однак не всі країни однаковою мірою використовують цей тренд. Добре відомо про величезний потенціал нашої держави в сфері туризму. Водночас мусимо констатувати той факт, що цей потенціал залишається невикористаним, оскільки роль галузі туризму в економіці України залишається незначною.

За оцінками Всесвітнього економічного форуму в 2017 р. Україна очолила рейтинг країн з найменшою часткою туристичної індустрії у ВВП – лише 1,4 % [1].

Ресурсні можливості України дозволяють збільшити прийом іноземних туристів в кілька разів, а також істотно збільшити масштаби внутрішнього туризму за відповідного рівня розвитку туристської інфраструктури. Тим часом для даної галузі вітчизняної економіки в останні роки характерне переважання виїзного туризму за скорочення в'їзного. Це свідчить про необхідність ретельного статистичного дослідження стану і перспектив розвитку сфери туризму для прийняття комплексних заходів для підвищення ефективності даної галузі економіки, інструментами якого може виступати моніторинг туристичної діяльності.

Налагодження повноцінного статистичного спостереження за туристською галуззю України є однією з

першочергових завдань в області розвитку цієї сфери. Тому виникає необхідність формування системи моніторингу туристичної сфери, що передбачає вироблення необхідних рішень, спрямованих на надання соціально-економічним процесам позитивної динаміки. Наявність повної своєчасної та достовірної інформації про процеси, що відбуваються в сфері туризму, є необхідною умовою організації ефективного управління його розвитком [2].

Під моніторингом туристичної індустрії розуміється система постійного спостереження, оцінки, прогнозу стану і розвитку туристичної індустрії, а також вироблення рекомендацій для прийняття раціональних управлінських рішень.

Основною метою моніторингу туристичної діяльності є оцінка і прогноз стану туристичної діяльності. Туристські послуги локалізуються і спеціалізуються на задоволенні соціально-економічних потреб населення безпосередньо на муніципальному рівні і є одним з основних джерел коштів, що надходять до державного бюджету і забезпечують відтворення соціальної інфраструктури. Отже, найбільш доцільно почати формування системи моніторингу процесу відтворення послуг саме на муніципальному рівні.

Основні функції центрів моніторингу сфери туристських послуг:

- організація моніторингу розвитку суб'єктів муніципальних туристичних послуг, потреб виробників туристських послуг;
- доведення до виробників туристських послуг даних цінового моніторингу та надання їм маркетингових послуг;
- консультування територіальних структур управління та виробників туристських послуг з питань планування та організації; сприяння інноваційно-інвестиційної діяльності у територіальній системі туристських послуг;
- участь у реалізації соціальних, економічних і екологічних програм.

З метою аналізу тенденцій розвитку туризму і туристської діяльності на території України, а також оцінки соціально-економічного ефекту від реалізації заходів державної підтримки внутрішнього і в'їзного туризму, центральними виконавчими органами державної влади регіонів України, що здійснює виконавчо-розпорядчу діяльність у сфері туризму, проводиться моніторинг стану туристичної індустрії.

З метою раціонального використання туристичних ресурсів, своєчасного виявлення зміни їх стану, попередження негативних наслідків для безпеки туристів або туристичних ресурсів, проводиться моніторинг стану туристських ресурсів.

Основні завдання моніторингу туристичної діяльності:

- складання реєстру компаній, що здійснюють туроператорську, турагентську діяльність, послуг готелів, підприємств громадського харчування, спеціалізованих підприємств транспорту та дозвілля, і вибірка статистичних показників, що характеризує даний сектор економіки;
- формування системи оцінки показників щорічного туристичного потоку на основі офіційних статистичних даних колективних засобів розміщення

різних типів транспортних компаній і офіційних державних організацій;

- оцінка прямого і непрямого доходу від сфери туризму в економіку регіону на основі аналізу отриманих даних;

- виявлення і аналіз чинників, що ускладнюють сталий розвиток галузі в регіоні (виявлення проблем, характерних для розвитку туристично-рекреаційного комплексу і обґрунтування рішень).

До основних принципів організації моніторингу можна віднести:

- принцип відповідності, що передбачає відповідність обраних статистичних показників цілям моніторингу. У даному випадку – спостереження за допомогою набору соціально-економічних показників за змінами в сфері рекреації і туризму;

- принцип узгодженості, який передбачає єдність системи оцінки розвитку рекреаційно-туристичної сфери на всіх рівнях управління, в результаті чого досягається підпорядкованість всіх досліджень, що проводяться на регіональному та державному рівнях;

- принцип комплексності, заснований на взаємозв'язку і взаємозалежності окремих економічних процесів у проведенні моніторингу;

- принцип наступності, тобто необхідності у максимальному ступені використовувати існуючу систему спостережень за станом туристської сфери регіону;

- принцип цілеспрямованості – спрямованість всієї системи моніторингу на рішення конкретних завдань;

- принцип забезпечення порівнянності інформації за обсягом, якістю, термінами і методами отримання;

- принцип безперервності спостереження за досліджуванним об'єктом;

- принцип оперативності та своєчасності;

- принцип кількісної визначеності [3].

Розглянемо проблеми організації системи моніторингу ринку туристичних послуг, що полягають у наступному:

- відображення показників ринку туристських послуг здійснюється без урахування соціально-економічних впливів;

- існує обмеження кола учасників моніторингу;

- відсутні регіональні програми моніторингу ринку туристичних послуг, технології проведення моніторингу;

- відсутні прогностичні показники ринку туристських послуг у програмах соціально-економічного розвитку регіонів.

За наявності великого рекреаційного та туристичного потенціалу в Україні відсутня повноцінна система моніторингу ринку туристичних послуг з боку держави. Це пов'язано з відсутністю самостійного органу виконавчої влади у сфері туризму, наділеного певними повноваженнями, і єдиної системи статистичних індикаторів ринку туристичних послуг.

На погляд авторів, з метою формування системи моніторингу ринку туристичних послуг необхідно:

- 1) сформулювати цілі оцінки (аналізу) ринку туристичних послуг;

- 2) розробити систему індикаторів ринку туристичних послуг;

- 3) відпрацювати технологію проведення моніторингу (на декількох підприємствах туристичного комп-

лексу регіону);

- 4) організувати контроль над результатами управлінських впливів.

На етапі формування мети оцінки ринку туристичних послуг слід визначити:

- цілі та завдання моніторингу;

- суб'єкти моніторингу та їх функцій;

- порядок і терміни проведення моніторингу;

- основні етапи проведення моніторингу;

- порядок і форми інформування про результати моніторингу.

Проблема збору та оцінки статистичної інформації про ринок туристичних послуг є однією з найбільш важливих для туристичної галузі регіону. Питання проектування бази даних – це одна з найскладніших проблем, вирішення якої є визначальною умовою успішної роботи всієї інформаційної системи у майбутньому. Не менш трудомістким завданням є наповнення інформаційної бази конкретними даними.

На етапі організації контролю над результатами управлінських впливів необхідно:

- оцінити відповідність результатів моніторингу цілям дослідження;

- виявити соціально-економічні наслідки рішень;

- своєчасно коригувати управління відповідно до перспективних програм і планів розвитку ринку туристичних послуг [4].

Моніторинг має включати загальнообов'язкові стадії збору строго певної інформації, її аналізу та оцінки (діагностики) рівня і тенденцій розвитку туріндустрії.

Одна з найважливіших функцій моніторингу у сфері туристської діяльності – це підготовка пропозицій та рекомендацій стосовно розвитку і вдосконалення туристичної діяльності, механізмів державного регулювання і управління у сфері туризму. Вдосконалення системи моніторингу та статистичного спостереження необхідно, насамперед, з позицій отримання реальної картини стану галузі, динаміки її розвитку і досяжності цільових орієнтирів, що передбачаються стратегій розвитку, оцінки ризиків і загроз для подальшого поступального розвитку. Інформаційне забезпечення необхідно для вироблення заходів державного регулювання і управління розвитком галузі, коригування державної політики і прийнятих програмних документів [5].

Сучасна статистика як на державному рівні, так і регіональному не дає повної картини стану туризму. До того ж методологічно ще не відпрацьовані способи обліку діяльності туристських організацій, розмежування обліку потоків в'їзного, виїзного та внутрішнього спрямування. Наприклад, за передачі туриста від однієї туристичної компанії іншій виникає повторний облік прибуттів під час здачі статзвітності обома компаніями.

Для цілей планування, обліку, вироблення стратегії і конкретних напрямків туристичної діяльності, створення необхідної інфраструктури необхідне уточнення понять і способів обліку туристичних потоків. Моніторинг туристських ресурсів, об'єктів туристичної індустрії повинні давати ясну картину взаємодії різних галузей господарства республіки для цілей комплексної оцінки напрямків вдосконалення та ефективності функціонування пов'язаних галузей, виклю-

чення міжгалузевих диспропорцій, які негативно позначаються на загальному розвитку [6].

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що Україна має всі потенційні можливості для розвитку туристичної галузі, як з погляду відпочинку та оздоровлення, так і з погляду підвищення інтелектуальних навичок та культурного рівня людей. Все це можна гарантувати за рахунок унікальних природних та кліматичних, історичних, культурних та етнографічних ресурсів. Зі свого боку моніторинг функціонування туристичної сфери дозволить здійснювати аналіз стану туристичного ринку країни, тенденцій її розвитку та обґрунтувати формування стратегії просування національного туристичного продукту на іноземних та національному ринках, що підвищить загальний рівень державного регулювання цієї важливої сфери національної економіки.

Таким чином, для збільшення темпів зростання туристичної індустрії, формування позитивного туристичного образу регіону, підвищення його впізнаваності необхідний постійний моніторинг стану та розвитку туристичного ринку. Проведення моніторингу дозволить простежувати тенденції розвитку туристичного ринку у динаміці і оперативно вносити зміни у розроблені програми та плани розвитку індустрії туризму, виробити рекомендації для їх коригування, підвищити результативність управління туристичною галуззю.

Список використаних джерел

1. *Destination-Ukraine: сколько Украина может зарабатывать на туризме.* URL: <https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/destination-ukraine-skolko-ukraina-mozhet-zarab-355991/>

2. Гук Н.А. *Развиток региональной системы международного туризма в Украине: автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.00.02.* Київ, 2007.

3. *Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти: монографія* / за ред. К.В. Ковтуненко, Є.І. Масленнікова. Херсон: Грін Д.С., 2017. 906 с.

4. Яценко М.С., Ковтуненко Д.Ю. *Теоретико-практичні проблеми визначення сутності понять «індустрія гостинності» та «індустрія туризму».* Економіка: реалії часу. Науковий журнал. 2018. № 1. С. 52–60.

5. Комеліна О.В. *Наукові засади розвитку туристичної галузі у сучасних умовах. Економіка та управління національним господарством.* 2017. № 11. С. 86–90.

6. *Маркетинг: Основи теорії та практики* / за ред. В.В. Липчука. Львів: Новий світ, 2003. 280 с.

References

1. *Destination-Ukraine: how much Ukraine can earn on tourism.* URL: <https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/destination-ukraine-skolko-ukraina-mozhet-zarab-355991/> (in Russian)

2. Huk N.A. *Development of the regional system of international tourism in Ukraine: diss. abstract ... Cand. Econ. Sciences: 08.00.02.* Kyiv, 2007. (in Ukrainian)

3. *Innovative Economics: Theoretical and Practical Aspects: Monograph* / ed. by K.V. Kovtunencko, Y.I. Maslenkova. Kherson: Hrin D.S., 2017. 906 p. (in Ukrainian)

4. Yatsenko M.S., Kovtunencko D.Y. *Theoretical and practical problems of defining the essence of the concepts of "hospitality industry" and "tourism industry".* Economy: the realities of time. Scientific journal. 2018. № 1. pp. 52–60. (in Ukrainian)

5. Komelina O.V. *Scientific bases of tourism industry development in modern conditions. Economy and management of the national economy.* 2017. № 11. pp. 86–90. (in Ukrainian)

6. *Marketing: Fundamentals of theory and practice: textbook* / ed. V.V. Lypchuk. Lviv: Novyi svit, 2003. 280 p. (in Ukrainian)